

gospodarske, obrtniške in narodne.

Izhajajo vsak petek ter stanejo v tiskarni prejemane za celo leto 3 gld. 50 kr., za pol leta 1 gld. 75 kr. in za četrt leta 90 kr., — po pošti prejemane pa za celo leto 4 gld., za pol leta 2 gld. in za četrt leta 1 gld. — Za prinašanje na dom v Ljubljani se plača na leto 40 kr. Naročnino prejema upravništvo v Blasnikovi tiskarni. — Oglase (inserte) vzprejmlje upravništvo, in se plača za vsako vrsto za enkrat 8 kr., za dvakrat 12 kr., za trikrat 15 kr. — Dopisi naj se pošiljajo uredništvu „Novic“.

V Ljubljani 26. maja 1899.

Politiški oddelek.

Zahteve nemških strank.

Na binkoštno nedeljo so nemške obstrukcijske stranke obelodanile svoj program, kateri obsega njihove politične in narodne tirjatve, in s katerim so slovanskim narodom v naši državi napovedovali boj na življenje in smrt.

Kdor pozna svojstva nemškega naroda in kdor količkaj pozna nemške obstrukcijske stranke, tisti ni bil nikdar v dvomih, da bodo nemške tirjatve do skrajnosti pretirane. Ali kar smo v resnici čakali, to presega vse pričakovanje, to je tako predrzno in nesramno, da mora z ljutim srdom napolniti tudi najmiroljubnejšega človeka.

Ne bomo se spuščali v podrobno razmotrivanje posamičnih zahtev nemškega narodnega in političnega programa.

To so v večji ali manjši meri že storili naši dnevniki. Tudi mi se pridružujemo njihovi izjavi, da je ta nemški program predrzna provokacija zlasti slovanskega naroda, in da je popolnoma nesprejemljiv.

Kar zahtevajo Nemci, pomeni toliko, kakor da naj se preko slovenskega naroda prestopi na dnevni red. Oropati nas hočejo najnavadnejših pravic, proglasiti nas hočejo za državljane nižje vrste, prav v smislu tiste razupite nemške Herrenmorale, po kateri je Slovenec že rojen za to, da Nemcu hlapčuje, po kateri Slovenec ni popoln človek, ampak bitje, ki se še ni popolnoma razvilo do pravega človeka, ki se še nahaja na nižji stopnji, le malo nad opicami in zamorskimi divjaki.

Blazen nemški fanatizem nam odseva iz tega programa. Fanatizem, ki je bil doslej lasten samo Wolfu in Schönererju, kateri pa je zdaj prešinil tudi

druge nemške stranke in tudi tiste klavine ostanke nekdanje „državo ohranjujoče“ nemško liberalne stranke z „zmernimi“ veleposestniki vred.

S tem programom so Nemci razodeli svoje narodne in politične aspiracije, s tem so pokazali, da je njih smoter popolno zaslužjenje slovanskih narodov in v prvi vrsti slovenskega naroda. Na tej podlagi je absolutno izključena vsaka sprava meja, rodi je nemogoče vsako porazumljenje.

Zakonitim potem se na popolno razveljavenje § 19 državnih osnovnih zakonov zahtevajoči program ne bo uveljavil, ker zanj ne bo nikdar dobiti večine v državnem zboru. Uveljaviti se mora samo nasilnim potom. In ker je Avstrija dežela neverjetnosti tudi ni izključeno, da se to zgodi, dasi bi bil ta program žebelj h krsti avstrijske monarhije. Uveljavljenje tega programa bi izzval na jedni strani najljutejši odpor Slovanov, odpor, kateri bi se bržčas ne omejeval samo na parlamente, na drugi strani pa bi podredil Avstrijo pod zapovedništvo nemškega cesarja. —

To sta neizogibni posledici, katero bi imelo uveljavljenje tega programa. Upamo, da ne pride do tega in da se torej ni ničesar bati, a razodeti nemški naklepi naj nam bodo v vzpodbudo, da zastavimo vse sile, da se zagotove naše meje, in da se nemška ošabnost zlomi.

Deželni zbor kranjski.

20. seja dne 13. maja.

Posl. dr. Majaron je utemljeval predlog, naj se ustanovi nadsodišče za Kranjsko in Koroško, in za celjsko ter mariborsko okrožje. Dokazoval je tudi potrebo tega nadsodišča, in njegov predlog se je odkazal upravnemu odseku.

Posl. dr. Schaffer je poročal o zakonskem načrtu. Dežela bo najela 2 milijona goldinarjev na posodo po 4%. Nasvetovane resolucije sta tudi poročala poslanec

Schwegel in posl. Grasselli. Zbornica je sprejela zakonski načrt s to premembo in 5 resolucij, mej temi tudi resolucijo 2) dokler se ne dosežejo vsakovrstne olajšave, se posojilo ne sme najeti.

O regulaciji dež. ceste iz Novega mesta čez Žužemperk v Ljubljano je poročal posl. dr. Papež. Dežela pokrije v to svrhu polovico stroškov, drugo polovico pa okrajni cestni zaklad novomeški.

Posl. vitez Langer je poročal o vodovodu v Suhi krajini, koji bode stal približno 30 do 35.000 gld.

Posl. dr. Papež je poročal o prošnji občine Planina na Vipavskem za podporo za napravo vodnjaka. Poslanec Božič je rekel, da se čim preje, ko je mogoče, preskrbi občina Planina z vodo. Predlog ni bil sprejet.

Prošnja društva za podporo v Tunjicah jo bila odklonjena, (posl. Murnik), nadalje je bila po poročilu istega govornika dovoljena podpora 30 gld. podpornemu društvu na višji poljedelski šoli na Dunaju.

Koncem seje je bil namesto posl. dr. Majarona izvoljen posl. Šubič v fin. odsek.

21. seja, dne 16. maja.

V začetku seje je utemeljeval nujni predlog glede druge železniške zveze posl. baron Schwegel, katerega je zbornica sprejela.

O konsumnih društvih je poročal poročevalec posl. dr. Schaffer ter stavil naslednje predloge:

1.) Na pravi podlagi organizovane, potrebam prebivalstva primerne in dobro upravljene kmetovalske zadruga, so za kmetško prebivalstvo prav primerne uredbe, katere je želeti, in katere zamorejo gospodarske koristi izdatno pospeševati, vsled česar zaslužijo občno podporo.

2.) Dosedanji razvoj kmetijskega združništva na Kranjskem se v občne ne more smatrati dobrim, in sicer iz naslednjih razlogov ne. Ker že razmerje v številu mej kmetijskimi zadrugami v ožjem smislu in mej konsumnimi društvi ni primerno; poizvedbe kažejo, da se celo kmetijske zadruga bavijo v špekulativnim trgovanjem s kolonijalnim in manufakturnim blagom, ne pa le konsumna društva; ker se toči vino na drobno in še celo žganje, kar pa je zelo obžalovanja vredno, kakor v kaki javni gostilni, ker se tudi nečlanom toči, in ker se kaže, da se dovoljevanju kredita ne drži pripustna meja, in in ker računi vodstva ne odgovarjajo v mnogih ozirih načelom vrejenega trgovskega knjigovodstva.

3.) Dež. odboru se naroča, naj dalje poizveduje o kmetijskem združništvu na Kranjskem. Vsa zadeva je po posebnih okoliščinah pridobila politično lice, je rekel posl. dr. Schaffer. Odsek ni gledal nič na politične momente, ampak je zadevo presojal zgolj s stvarnega stališča, in želeti je, da se tudi pri rešitvi tega vprašanja tako postopa. Ne le politični, tudi narodnostni momenti morajo pri tej stvari na stran stopiti, ker v gospodarskih zadevah je treba postopati strogo nepristransko. Zadruga organizacija v Avstriji je komaj jeden ali dva decenija stara, dasi se ne sme tajiti, da mora kmetijstvo iskati

svoje pomoči v združništvu, saj je isto najbolj navezano na organizacijo. Poprej je imel kmetški stan že neko organizacijo, to je v kmetijskih družbah, katere so se skoraj vedno omejevale bolj na strokovno izomiko ljudstva in na povzdigo kmetijske tehnike. L. 1893. je bil dež. zboru predločen prvi načrt, l. 1896. drugi in l. 1897 tretji. Slednji ima bolj značaj okvira, katerega naj dež. zbori izpolnijo. Govornik je pojasnil vsebino vladnega načrta ter konstatoval, da kmetijske zadruga nimajo ničesar opraviti z zakonom o pridobitvenih zadrugah z dne 13. aprila 1873. Zadruga, osnovane na podlagi tega zakona se dele v občne v prodajalne in v distributivne zadruga. Slednje so navadnejše. Zadruga, urejene na pravi podlagi, so koristne; kranjsko združništvo pa ne ustreza popolnoma. Dotični odsek je dobil podatkov od dež. uslužbencev, kateri podatki pač nimajo uradnega značaja, ampak ker v mnogih točkah soglašajo s podatki okrajnih glavarstev. Na podlagi teh dat je dal govornik obširno sliko o združništvu. Zadruga imamo troje vrst, kmetijske konsumne ali gospodarske, v bistvu pa samo dvoje, ker gospodarska društva so navadna konsumna društva. Vseh taci zadruga je okolu 44, nekatere pa se še snujejo. Snovanje se je začelo l. 1895. Največ je konsumnih društev. Govornik je dalje pojasnil, kako so še ta razdeljena po okrajnih glavarstvih, in koliko je v dotičnih krajih trgovcev in obrtnikov. 16 kon. društev prodaja največ tirolsko vino, v 12 kon. društvih se toči žganje, v 14 kon. društvih se prodaja meso, špecerijsko in manufakturno blago pa v vseh. Pri 11 kon. društvih so se konstatovali slučaji, da prodajajo nečlanom, pri 13 kon. društvih prodajajo vino, pri osmih pa žganje točijo stojnim in sedečim gostom. Gospodarskih društev je šest, ki se bavijo z vinom ali z žganjem, nobeno teh društev pa ne preskrbuje semen, kmetijskega orodja itd. Po sodbi okr. glavarstev so ta društva torišče političnih agitacij, a vino zapeljuje ljudi k nezmernosti in zapravljenosti. Čulo se je tudi v poslednjem času mnogo tožb, da ta društva prekoračujejo svoj delokrog. V tem oziru so se razmere v najnovejšem času nekoliko izboljšale. V celi deželi je samo ena kmetijska zadruga, ki se resnično bavi s kmetijskimi zadevami, ista je v občne priljubljena, in nihče ji ne nasprotuje. Po užitnimi sodeč, se mora reči, da se je iztočilo v teh društvih veliko vina in piva. Glede dovoljenja kredita in knjigovodstva pravi odsek, da se kaže, da ni vse v redu. Dovoljevanje kredita bi se moralo omejiti, ker je večkrat pri taci društvih jako nevarno. Na Kranjskem nimamo nobene Raiffeisenove posojilnice in tudi nobene Schulze—Delitzscheve.

Posojilnice imajo več ali manj bančni značaj, dočim Raiffeisenove posojilnice imajo etičen značaj. Za sedaj bi morda zadoščalo, če bi dežela dajala društvom podpore, ako bi se podredile dež. nadzorstvu. To bi pa ne smelo biti zgolj birokratično, ampak bi moralo zadruga podpirati in pospeševati. V občne se mora želeti, da se konsumna društva ne množe, da se odpravijo pri konsumnih

društvih špekulativni momenti, zlasti točenje vina in žganja, in prodajanje vina in blaga nečlanom.

Govorili so tudi poslanci, grof Barbo, Povše, Lenarčič, dr. Tavčar in Hribar. Razpravo je zaključil posl. dr. Schaffer. Zbornica je sprejela vse odsekove predloge.

O predlogu glede ustanovitve nadsodišča v Ljubljani je poročal posl. dr. Tavčar, kateri predlog je bil tudi sprejet na kar je glavar zaključil dopoldansko sejo.

Večerna seja.

Posl. dr. Tavčar je poročal o gradnji železnice Trebnje-Tržišče in je predlagal:

1.) Dežela Kranjska zagotavlja za zgradbo lokalne železnice od postaje Trebnje in Velika Loka dolenskih železnic čez Mirno—Mokronog v Tržišče ter z dovlačnico do premogovnikov v Št. Janžu 10 % toda le do najvišjega zneska 100.000 gld. av. veljave.

2.) S tem zneskom vdeležila se bo dežela pri dobavi glavnice v svrhu zgradbe navedene lokalne železnice, tako da prevzame glavinskih delnic al pari delničarske družbe, katera osnuje za to lokalno železnico, za najvišji znesek 100.000 gld. av. veljave v notah. Ta vdeležba pa je odvisna od pogoja, da dobavo ostale od države in dežele nepokrite stavbne glavnice zagotovi bodoči koncesionar v znesku, ki ga določi državna uprava z izdajo prednostnih in glavinskih delnic družbe, katera se ima osnovati na ta način, da prevzame bodoči koncesionar poroštvo za to, in poglede izhajanja s stavbno glavnico, ki jo določi državna uprava.

3.) Dividenda, katera pristoji prednostnim delnicam se ne sme izmeriti više, nego s štirimi odstotki, predno nastane glavinskim delnicam pravica do prejemanja dividende.

4.) Glavinske delnice, ki jih prevzame dežela, morajo uživati jednake pravice kakor one, ki jih prevzame država, in kakor druge glavinske delnice delničarske družbe, katera se osnuje.

5.) Vplačilo za glavinske delnice, ki jih prevzame dežela, se bo zvršilo takrat, kadar se dež. odbor prepriča, da je zgradba lokalne železnice z dovlačnico vred v vsakem oziru popolnoma zagotovljena.

Posl. Lenarčič je obširno pojasnil veliko važnost ozkotirnih železnic v narodnem gospodarstvu. Za to železnico govoril je tudi posl. Povše, baron Schwegel, Hribar, na kar je zbornica sprejela odsekov predlog, in dodatni predlog posl. Hribarja.

Posl. Božič je poročal o vipavski železnici ter rekel, naj se Kranjska začne zanimati sedaj za to železnico, ker je proga Gorica—Ajdovščina zagotovljena. Rekel je, naj se dežela Kranjska požuri za nadaljevanje te proge do Postojine, in sicer v tisti smeri, ki je krajevnim razmeram potrebna. Govornik je podal predlog, katerega so podpisali vsi poslanci razun Zelen, in kateri se glasi: dež. odboru se naroča, da bi se že zakonjena glavnotirna proga vipavske železnice Gorica—Ajdovščina iz Ajdovščine po vipavski dolini proti Postojini nadaljevala,

ter da bi se ta črta sprejela mej one železnice, ki se imajo v bližnji bodočnosti graditi.

Prošnji občin Št. Vid in Podraga za podporo za napravo dveh kapnic na Nanosu sta se odkazali dež. odboru v rešitev.

Sledila je potem tajna seja, v katerih je zbornica razpravljala o regulaciji uradniških plač.

S tem je bilo delovanje dež. zbora končano in je dež. zbor po naznanilu sklepov tajne seje, zaključil zasedanje s trikratnim slava — klici cesarju.

Politični pregled.

Žadovski ostane. — Poročalo se je, da je ruski poslanik v Belemgradu, Žadovski, odpoklican s svojega mesta, ter da je imenovan na njegovo mesto že drug poslanik. „Nov. Vremje“ pa piše, da je Žadovski samo na dopustu, ter da se vrne v Beligrad, ko se premené ondotne razmere. Kralj Milan zapusti baje zopet nekdanje svoje kraljestvo. Ako je to poročilo istinito, je dobilo Gjorgjevičevo ministerstvo nov dokaz, da se ruska vlada z osornim vedenjem Žadovskega napram Gjorgjeviču in Milanu povsem strinja, ter da želi, da se v Srbiji ves regime korenito spremeni.

Španija pred bankerotom. — Dasi vlada Silvela jedva dva meseca, so se pokazala v njegovem kabinetu nesoglasja. Silvela se ne strinja s Pidalom glede reforme šolstva, finančni minister Dato in vojni minister, general Polavieja pa sta si nasprotna radi reform v vojski. Polavieja pravi, da so obali Španije neutrnjene, da so topovi večinoma starega sistema, da je organizacija vojske docela nedostatna in zanemarjena, ter da je nujno potreba vsaj 80 milijonov peset, da se Španija v tem oziru vsaj za silo reformira. Dato je pa izračunil da znaša letošnji primanjkljaj že doslej 300 milijonov peset, da torej ni možno dovoliti ničesar več. Španija stoji pred svojim bankerotom.

Dunaj. — Položaj je jako kritičen. V ministerstvu notranjih del so se začela nova pogajanja glede nagodbe z Ogersko. Pogajanj se udeležujejo grof Thun, dr. Kaizl in baron Dipauli, ter Széll, Lukacz, Hegedüs in Daray. Rešiti je jako ostre konflikte. Thun zahteva premembo različnih določb svoječasnega odgovora zlasti glede avstro-ogerske banke, a Széll je odklonil vse zahteve. Pogajanja ostanejo bržčas brez vspeha, vsled česar se bo ž njimi bavil kronski svet.

Nemški skupni program. — Politik piše: Sedaj šele razumemo, zakaj je hotelo desno krilo nemške „Gemeinbürgschaft“ prikriti skupni strankarski program. Izogniti se je hotelo najhujšega, kar se more pripetiti politiku: prokletstva smešnosti. Gospod Schönerer se mora glasno krohotati in zaklicati šoli dunajskih kopistov, ki so poslovali kot programska konferenca: Za to ste potrebovali skoraj štiri mesece in za to ste dan na dan posvetovali v chambe séparéejih, da ste dovišili pokvarjen prepis mojega linškega programa, iz katerega ste izpustili točko glede židov ter ste vrinili le razne nepotrebne malenkosti! Vsa akcija je samo triumf gospoda Rosenauškega, ki se more po tem vspehu imenovati gospoda Nemcev „in der Ostmark“. Človek bi se nadejal, ako bi smatral akeijo Nemcev za resno, da bodo sprejeli v svoj program to, kar se da doseči in kar je dovoljeno. Mesto tega pa so postavili pustolovske in bedaste zahteve, na katere morajo država in drugi narodi odgovoriti samo: non possumus. Nemške zahteve so revolucionarne, prevratne, katerih ne more sprejeti nobena vlada, katerih bi ne sprejel niti sam Schönerer, ako bi stal kdaj na čelu Avstrije.